

tik literatūrinėje rusų kalboje vartojami baltizmai, nurodant jų užfiksavimo datą. Štai šie žodžiai:

балáнда (nuo 1847 m.) < lie. *balánda*;
валáндаться (1789 m.), валáнда 'lėtas, nerangus žmogus' < lie. *valandà*;
вѣнтеръ (nuo 1862 m.) < lie. *vėnteris*;
дѣготъ (nuo 1731 m., le. *dziegieć* jau nuo XV a.) < lie. *degūtis* (lietuvių kalbos paminkluose forma *degūtis* 'degutas' reikšmė nėra užfiksuota);

ендовá, яндовá (nuo 1551 m.) < lie. *indaujà*;

клúня (nuo 1862 m.) < lie. *klionas*;
ковш (nuo 1357 m.) < lie. *kaušas*;
кувшин (nuo 1625 m., кукшин nuo 1550 m.) < lie. **kaušinas* arba **kaušynas*;
кúрпы (nuo 1599 m.) < lie. *kùrpės*;
пáкля (nuo 1731 m.) < lie. *pàkulos*;
скíрд(á) (nuo 1518 m., br. стырта) < lie. *stirta*;

янтáрь (nuo 1551 m.) < lie. *gintāras*.

Baltų kalbų skolinių istorija labai primena suomių-ugrų skolinių istoriją. Kaip ir rytų bei šiaurės rusų tarmėse dar daug randama suomiškų Нарax legomena, taip ir vakarinėse rusų, ypač baltarusių tarmėse galima rasti baltizmų. Kaip ir daugelis skolinių iš suomių, taip ir baltizmai dažniausiai yra rusų kalbos dialektizmai arba tik rusų kalbos istorikams žinomi žodžiai. Nė vieno baltizmo nėra tarp dažniausiai (pagal H. Joselsono sudarytas lenteles³) vartojamų rusų kalbos žodžių. Nors, nurodo V. Kiparskis, tokie žodžiai, kaip ковш,

кувшин, пакля, янтарь, yra įprasti kiekvienam rusui.

Labai plačiai lietuvių kalbos medžiaga V. Kiparskis operuoja, nagrinėdamas atitinkamus rusų kalbos žodžių darybos klausimus. Čia jam patikimas ramstis buvo P. Skardžiaus „Lietuvių kalbos žodžių daryba“.

Gaila, kad ne visi lietuvių kalbos žodžiai V. Kiparskio veikale pateikiami su pažymėtomis priegaidėmis. Be to, yra ir neteisingai pažymėtų priegaidžių: *kámienas, papártis* (p. 40), *uóga* (p. 41), *krāntas, pėlnas* (p. 44). Turėtų būti: *kamienas, papařtis, úoga, krařtas, pėlnas*.

Kaip bendras baltų-slavų žodis pateikiamas rus. трачу 'verbrauche' – lie. *trōtiju* 'verderbe, verliere' (p. 43). Tačiau šis lietuvių kalbos veiksmažodis yra skolinys iš baltarusių kalbos.

Taip pat baltų-slavų periodui skiriama ir rus. строй 'Ordnung' – lie. *strajà* 'gebrückter, mit Stroh ausgestreuter Stall' (p. 44), tiesa, priduriant, jog „semantisch bedenklich“. Lie. *strajà* yra skolinys iš vokiečių kalbos. Jo šaltinis yra vok. *Streu* 'kraikas', todėl su rus. строй jis negali turėti nieko bendro⁴.

Knygoje jokio atgarsio nerado ir J. Laučiūtės slavų baltizmų tyrinėjimai.

V. Kiparskio knyga, be abejo, yra vienas įdomiausių ir vertingiausių pastarųjų metų rusų kalbos leksikos tyrinėjimų.

Tiek dėl tyrinėjimo metodikos, tiek ir dėl faktinės medžiagos šis veikalas labai naudingas ir baltų kalbų tyrinėtojams.

A. Sabaliauskas

³ H. Josselson. The Russian Word Count. Detroit, 1953.

⁴ Plačiau plg. A. Sabaliauskas. – LKK, 1970, t. XII, p. 51–53.

Мікратапанімія Беларусі. Матэрыялы. Акадэмія навук БССР, Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа. Выдавецтва „Навука і тэхніка“. Мінск, 1974, 328.

Baltarusistikos darbai labai svarbūs ne tik slavistikai, bet ir baltistikai. Jau K. Būga iš Baltarusijos vietovardžių lingvistinės analizės padarė išvadą, kad dabartinėje Baltarusijoje prieš dregovičių ir krivičių atėjimą į šį kraštą gyveno baltai¹. V. Toporovas ir O. Trubačiovas, išanalizavę Aukštutinės Padnieprės vandenvardžius, taip pat padarė išvadą, kad nuo pačių seniausių laikų, pasie-

kiamų lingvistinės kontrolės, baltai buvo pagrindinis Aukštutinės Padnieprės etninis komponentas². V. Sedovas teigia: „Оказывается, что славянизация населения Верхнего Поднепровья и Подвинья происходила

¹ K. Būga. Rinkiniai raštai. Sudarė Z. Zinkevičius (toliau: Būga RR), t. I. V., 1958, 526; t. III, 1961, p. 499, 729–730.

² Toporov B. H., Trubachev O. H. Лингвистический анализ гидронимов Верхнего Поднепровья. М., 1962 (toliau: ТТ), p. 232; taip pat žr. Гринблат М. Я. Белорусы. Очерки происхождения и этнической истории. Минск, 1968 (toliau: Гринблат Б), p. 145, ir kt.

в значительной степени не за счет притока носителей славянского языка, а путем ассимиляции местных (балтских) племен³. Valdajaus — Aukštutinės Padnieprės antropologinis kompleksas, į kurį įeina rytų lietuviai, baltarusiai ir Aukštutinės Padnieprės rusai, iš esmės sutampa su Pabaltijo kompleksu, lokalizuojamu rytiniame Baltijos jūros pakraščyje, t. y. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir senovės prūsų teritorijoje⁴. V. Sedovo teigimu, baltarusių etnografiniame plote aptikta daugiau kaip 1000 baltiškios kilmės vandenvardžių. Sen. rusų rašto paminkluose dauguma baltarusių upėvardžių yra baltiškios kilmės⁵. Žymiai daugiau negu neseniai buvo manoma, yra ir baltarusių bendrinių žodžių, paveldėtų iš baltų substrato⁶. Baltarusių kalboje yra nemaža fonetikos, morfologijos, sintaksės ypatybių, nebūdingų kitoms slavų kalboms, bet esančių baltų kalbose. Be to, yra daug baltarusių ir baltų etnografijos, archeologijos folkloro ir kt. bendrybių⁷. V. Sedovas taip apibrėžė baltarusių tautos susiformavimo priežastį: „однородный балтский субстрат на всей белорусской

территории“⁸. V. Sedovo ir kitų mokslininkų nuomonės apie didžiulį baltų substrato vaidmenį baltarusių tautos susiformavimui teisingumą turi patvirtinti ir nuodugnesni Baltarusijos onomastikos, tame tarpe ir toponimijos bei mikrotoponimijos tyrinėjimai. Ypač daug baltizmų randama ir dar turi būti rasta šiaurės vakarų Baltarusijoje (daugiausia Gardino ir Minsko srityse), kur baltai buvo suslavinti palyginti neseniai. Daugelis šiuose plotuose aptinkamų baltizmų laikoma neabejotiniais lituanizmais⁹. M. Grinblato teigimu, jo onomastikos kolekcijoje yra daugiau kaip 1700 lietuviškų baltarusių pavardžių¹⁰.

Šiuo metu Baltarusijos mokslininkai intensyviai tyrinėja savo respublikos onomastiką. 1974 m. Minske buvo išleisti du labai reikšmingi šios srities darbai: V. Žučkevičiaus „Trumpas Baltarusijos vietovardžių žodynas“¹¹ ir autorių kolektyvo „Baltarusijos mikrotoponimija“¹². Čia recenzuojama pastaroji knyga. Kadangi iš šio darbo baltistams svarbiausias yra baltiškojo substrato Baltarusijos mikro-

³ Седов В. В. Славяне Верхнего Поднепровья и Подвинья. М., 1970 (toliau: Седов СВП), p. 5 ir kt.

⁴ Седов СВП 176 ir kt.; dar žr. Наслідки роботи Української антропологічної експедиції. — В кн.: Матеріали з антропології України, т. I. Київ, 1960, p. 18–33.

⁵ Сядоў В. В. Старажытнаруская тапанімія на беларускай тэрыторыі. — Кн.: Пытанні беларускай тапанімікі. Матэрыялы Першай беларускай тапанімічнай канферэнцыі (1–3 снежня 1967 г.). Мінск, 1970 (toliau: Сядоў ПБТ), p. 23; dar žr. ТТ; Вўга RR, t. III, p. 491–550, p. 728–730.

⁶ Вяржбоўскі А. А. Беларуская-літоўскія лексічныя ўзаемасувязі. Мінск, 1960 (kandidato disertacija, rankraštis); Вяржбовский А. А. Белорусско-литовские лексические взаимосвязи. Автореферат кандидатской диссертации. Вильнюс, 1961; Вяржбоўскі А. А. Балтызмы ў беларускай мове (метадалогія і крытэрыі даследавання). — „Весці Акадэміі навук БССР. Серыя грамадскіх навук“, 1959, № 2; Лексічныя балтызмы ў беларускай мове. Мінск, 1969 (toliau: ЛББМ), урач žr. p. 23–28 (V. Martynovo atsakymas į anketa) ir 49–53 (G. Cychūno atsakymas); Седов СВП 185.

⁷ Седов СВП, урач žr. p. 178, 186; dar žr. Маžoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija, t. II. V., 1968, p. 335.

⁸ Седов СВП 192; dar žr. Седов В. В. К происхождению белорусов. (Проблема балтийского субстрата в этногенезе белорусов.), — „Советская этнография“, 1967, № 2, p. 112–129; Сядоў ПБТ 17–25, ir kt.; plg. „Советская этнография“, 1967, № 4; 1968, № 1; 1968, № 4; 1969, № 1; Гринблат Б, p. 38–39, p. 144–169, p. 285; Филлин Ф. П. Происхождение русского, украинского и белорусского языков. Л., 1972; Чекман В. Н. К проблеме литовско-белорусских лексических связей. — „Baltistica“, 1972, t. VIII (2), V., p. 147–156, ir kt.

⁹ Бірыла М. В., Ванাগас А. П. Літоўскія элементы ў беларускай анаматэцы. Мінск, 1968 (toliau: БВ); Гринблат Б, p. 144–167; V. Urbutis. Dabartinės baltarusių kalbos lituanizmai. — „Baltistica“, 1969, t. V(1), p. 43–68. „Baltistica“, 1969, t. V(2), p. 149–162; ЛББМ, p. 51–53 (G. Cychūno atsakymas į anketa); Гринавецкене Э., Мацкевич Ю. Ф., Романович Е. М., Чеберук Е. И. Бытовая лексика литовского происхождения в Западной Белоруссии. — Кн.: LKK, 1975, t. XVI. (Lietuvių terminologija. V., 1975, p. 163–195 ir kt.)

¹⁰ Гринблат Б, p. 152.

¹¹ Жучкевич В. А. Краткий топонимический словарь Белоруссии. Минск, 1974 (toliau: Жучкевич).

¹² Мікратапанімія Беларусі. Матэрыялы. Мінск, 1974 (toliau: МБ).

toponimijoje klausimas, recenzijoje jis kaip tik ir aptariamas.

Knygoje apie Baltarusijos mikrotoponimus baltiškų atitikmenų aptinkama daug daugiau negu V. Žučkevičiaus darbe, o jų nepastebima, atrodo, mažiau. Tiesa, mikrotoponimų yra daugiau negu stambesniųjų vietovardžių; be to, į „Baltarusijos mikrotoponimiją“ jų įtraukta daugiau negu į V. Žučkevičiaus darbą. Tačiau knygoje apie Baltarusijos mikrotoponimus baltiškų atitikmenų aptikta daugiau, matyt, ir dėl to, kad viena iš šios knygos autorių yra baltų substrato baltarusių tarmėse specialistė E. Grinaveckienė, kuri kaip tik ir nustatė neslaviškos kilmės mikrotoponimų etimologijas.

Kartais abiejose minėtose knygose aptariami tapatūs vietovardžiai, bet etimologizuojami skirtingai. Pavyzdžiui, V. Žučkevičius nurodo, kad Karelyčių raj. ežero pavadinimui *Світязь* (*Свіцязь*) yra tapatus ežero ir gyvenvietės pavadinimas Volynės srityje („в Любомльском р-не“), prie Baltarusijos sienos, ir mano, kad baltarusiškasis pavadinimas, matyt, yra migrantas iš ukrainietiškojo, o pastarasis esąs kilęs iš germaniškos kilmės asmenvardžio *Hviting*¹³. „Baltarusijos mikrotoponimijoje“ „Gardino srities Karelyčių raj. lauko ir ežero pavadinimas *Свіцязь*, Minsko srities (Барысаўскі р-н) mikrotoponimas *Свіціж* lyginami su lie. lauko pavadinimu *Svitojškē*, upėvardžiu *Švitinỹs*, ežero pavadinimu *Svitūkas*, bendriniais žodžiais *svitā* „juosta, ruožas, rėžis“, *svisti* (< **svid* + *ti*)¹⁴, be to, su la. *svīta*“ die Linie; ein Längsstreifen“¹⁵, lie. *švytrūoti*, *šviēsti*¹⁶, o Vitebsko srities (Ліэненскі р-н) mikrotoponimas *Свіціно* – su lie. up. *Švitinỹs*¹⁷. Be abejo, teisingi yra knygoje apie Baltarusijos mikrotoponimus minimi baltiškieji atitikmenys, o ne V. Žučkevičiaus pateiktoji etimologija. Baltr. *Свіцязь* ukrainietiškaį ekvivalentą taip pat reikia laikyti baltizmu, o ne germanizmu.

Recenzuojamojoje knygoje gausybei Baltarusijos mikrotoponimų pateikti baltiškieji atitikmenys. Tačiau paprastai Baltarusijos mi-

¹³ Жучкевич, p. 338.

¹⁴ Plg. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. V., 1972, 801: *svisti*, *svīnda*, ~ *do ryt*. „žibti, švisti“.

¹⁵ K. Mūlenbachs. Latviešu valodas vārdnīca. Rediģējis, papildinājis, turpinājis J. Endzelīns (toliau: LVV), sēj. III. Rīgā, 1927–1929, p. 1164.

¹⁶ Dėl etimologijos žr. E. Fraenkel. Litauisches etymologisches Wörterbuch. Heidelberg, 1962–1965, p. 952, 956.

¹⁷ МБ, p. 218.

krotoponimai tėra lyginami su baltų kalbų faktais, bet nerašoma, ar jie laikytini baltizmais, ar genetiškai giminiškais su baltiškaisiais atitikmenimis, ar, pagaliau, baltiškieji atitikmenys yra slavybės arba tiesiog baltarusybės. Dažniausiai baltiškuosius atitikmenis turi Baltarusijos mikrotoponimai neabejotinai yra baltiškos arba tiesiog lietuviškos kilmės. Beje, vien tik baltarusių kalbos faktų lyginimu su baltiškaisiais dažnai pasitenkinama ir kituose pastarųjų metų Baltarusijos onomastikos darbuose. Tai apsunkina baltų substrato įtakos baltarusių etnogenezei tyrinėjimą.

Neretai recenzuojamojoje knygoje iš tarpusavy giminiškų Baltarusijos mikrotoponimų tik kai kurie siejami su baltiškaisiais faktais. Toliau panagrinėsiu vieną tokių atvejų. Iš gausių Baltarusijos mikrotoponimų su šaknimi *Гал-*, *Гол-* (p. 54–55, 61, 14) čia tik *Галива*, *Галині*, *Гали*, *Галбі*, *Галя* lyginami su lietuviškaisiais atitikmenimis, turinčiais šaknį *Gal-* ir kildinamais iš *gālas* (p. 54–55). Tačiau tokios kilmės reikia laikyti daugumą šios šaknies Baltarusijos mikrotoponimų, juo labiau, kad nemaža jų turi baltiškos ar netgi lietuviškos kilmės priesagas. Pavyzdžiui, Gardino srities (Іўеўскі р-н) lauko ir miško pavadinimo *Гал-ац-ішкі* priesaga *-ішкі* kildintina iš lie. *-iškē*, *-iškēs*, *-iškis* arba *-iškiai*¹⁸, o priesaga *-ац-*, nors slavai ir turi priesagas *-ot-*¹⁹, *-at-*, iš kurių gali būti kildinama baltr. *-ац-*, šio baltr. mikrotoponimo, matyt, irgi yra paveldėta iš lie. priesagos *-at-* (plg. ir la. *-at-*)²⁰, *-ot-* (plg. la. *-āt-*, pr. *-at-||-ot-*)²¹

¹⁸ Apie baltr. – *iški* ir šias lie. priesagas žr. J. Safarewicz. Rozmieszczenie nazw na *-iszki* na Pograniczu słowiańsko-litewskim. Sprawozdania z czynności i posiedzeń PAU, t. XLVIII. Kraków, 1947, p. 45–46, žemėlapi; ББ, p. 9–36; Гринблат Б, p. 146–147; P. Skardžius. Lietuvių kalbos žodžių daryba. V., 1943 (toliau: ŽD), p. 158–159; A. Vanagas. Lietuvos TSR hidronimų daryba. V., 1970 (toliau: LHD), p. 173–178; G. Gerullis. Die altpreußischen Ortsnamen. Berlin und Leipzig, 1922 (toliau: AO), p. 250.

¹⁹ Мартынов В. В. Праславянская и балто-славянская суффиксальная деривация имен. Минск, 1973 (toliau: Мартынов ПСДИ), p. 42–50.

²⁰ ŽD., p. 334–338; LHD, p. 97; J. Endzelīns, Latviešu valodas gramatika. Rīgā, 1951 (toliau: LVG), p. 384–386; Мартынов ПСДИ, p. 45–46.

²¹ ŽD, p. 342–345, p. 350–353; LHD, p. 190–191; LVG, p. 384; AO, p. 255.

arba *-uot-* (plg. la. *-uot-*, pr. *-ot-*)²². Minsko srities (Стаўбоўскі р-н) salos pavadinimo *Гал-ян-іскі Вобстраў* ir ežerėlio pavadinimo *Гал-ян-іская Азярына* priesaga *-ic^k*- kildintina iš baltų *-išk-* (plg. aukščiau minėtą lie. *-išk-*, la., pr. *-isk-*)²³. Šių mikrotoponimų priesaga *-ян-* kildintina iš balt. **-ēn-* (plg. lie., la., pr. *-en-*, upėvardžius su šia priesaga buvusių rytų baltų žemėse²⁴), **-ēn-* (plg. lie. *-ēn-*, la. *-ēn-*, pr. *-en-*)²⁵, **-ān-* ar **-ōn-* (plg. lie. *-(i)on-*)²⁶ arba **-ōn-* (plg. lie. *-(i)uon-*, la. *-uon-*, pr. *-on-*)²⁷.

Tą patį formantą **-t-* kaip ir Gomelio srities mikrotoponimas *Галь-ц-бі*, Minsko srities (Стаўбоўскі р-н) lauko ir šienaujamos pievos pavadinimas *Галь-ц-аўка*, kaimo dalies ir šienaujamos pievos pavadinimas *Голь-ц-яўка* turi ir lie. vietovardis *Gal-t-ai*, la. pievos pavadinimas *Gal-t-es-plava*, dvaro pavadinimas *Gal-t-ene*, pr. vietovardžiai *Gal-t-en-garb*, *Gol-t-eynis*, *Gol-t-enynen*, asmenvardis *Gol-t-e*, dakų vietovardis *Gal-t-is*, rumunų (dakiškos kilmės) vtv. *Gal-t-iu*²⁸. K. Būga kai kuriuos šios šaknies tikrinius žodžius lygino su lie. *galt-inis*²⁹, o I. Duridanovo nuomone, ga-

²² ŽD, p. 345–351, p. 353–354; LHD, p. 206–207; LVG, p. 389–390; AO, p. 255.

²³ Žr. Būga RR, t. III, p. 245, p. 565–570, p. 582, p. 624–625; ŽD, p. 150–159 ir ten nurodytą literatūrą; LHD, p. 172–178; AO, p. 250; Порциг В. Членение индоевропейской языковой области. М., 1964, p. 296–297 ir ten nurodytą literatūrą; I. Duridanov. Thracisch-dakische Studien, Bd. I. Die thracisch- und dakisch-baltischen Sprachbeziehungen. Sofia, 1969 (toliau: ThDS), p. 98; dar žr. БВ, p. 9–36.

²⁴ ŽD, p. 228–237; LHD, p. 131–134; LVG, p. 293–296, p. 298–302; AO, p. 253; TT, p. 118; plg. БВ, p. 90–91, p. 36–58; Lietuvos TSR administracinis-teritorinis suskirstymas. V., 1959 (toliau: LATS).

²⁵ БВ, p. 36–58, plg. p. 90–91; ŽD, p. 238–239; LHD, p. 134; LVG, p. 302–305; AO, p. 253; Мартынов ПСДИ, p. 36–38.

²⁶ V. Mažiulis. Baltų ir kitų indoeuropiečių kalbų santykiai (Deklinacija). V., 1970, p. 11–40; БВ, p. 36–58; ŽD, 277; LHD, p. 188–189; Мартынов ПСДИ, p. 36–37.

²⁷ ŽD, p. 283–284; LHD, p. 204–206; LVG, p. 328–329; AO, p. 254; plg. БВ, p. 36–58.

²⁸ Būga RR, t. I, p. 524; AO, p. 36, 44; J. Endzelīns. Latvijas PSR vietvārdi (toliau: LV), t. I(1). Rīgā, 1959, p. 295; ThDS 22.

²⁹ Būga RR, t. I, p. 524; plg. Lietuvių kalbos žodynas, t. III. V., 1956, p. 72, kur žodis *galtinis* pateikiamas su nuoroda į *galdi-*

limas dalykas, čia yra formantų *-t-* praplėsta baltoslavų šaknis **gāl-*, kuriai priklauso la. *gāle*³⁰, *gāla* „dünne Eisdecke, Glatteis, Schneereste am Wege“, rus. *золоть* „Glatteis“, tarm. *колоть* „gefrorene Erde“, ček. *holet*, kilm. *holti* „Reif“, vid. bulg. (XIIa.) *ГОЛОТЬ* „*κρύσταλλος*“³¹. Tačiau, atrodo, vargu ar taip toli paplitę minėti tikriniai žodžiai kildintini iš lie. *galt-inis*, kuris yra siaura tarmybė, arba iš formantu *-t-* praplėstos baltoslavų šaknies **-gāl-*, kuriai priklauso la. *gāle*, *gāla*, nes baltų kalbose nėra formantu *-t-* praplėstų šios šaknies bendrinių žodžių. Šaknies **gāl-*, kuriai priklauso la. *gāle*, *gāla*, žodžiai yra mažiau paplitę negu baltų kalbų šaknies *gal-* žodžiai, turį reikšmę „galas“. Be to, šaknies *Gal-* tikriniai žodžiai (su papildomais formantais ir be jų), kildintini iš lie. *gālas*, la. *gals* „t. p.“, yra daug dažnesni negu tikriniai žodžiai kildintini iš bendrinių žodžių, turinčių reikšmę „Eisdecke“ ar pan. Todėl patikimiau manyti, kad formantas *-t-* yra pridėtas prie šaknies *Gal-*, kildintinos iš lie. *gālas*, la. *gals*, plg. pr. *gallan* (vn. g.) „mirtis“, *golis* „t. p.“³² Aukščiau minėtas Gomelio srities mikrotoponimas *Галь-ц-бі* ir km. *Голь-ц-бі* (*Галь-ц-бі*) (Столинский р-н)³³ kaip leidžia manyti jų garso *л* minkštumas bei galūninis kirčiavimas, gali būti kilę iš specifiškai lietuviškos prolytės, plg. lie. *-čiai* (lie. mst. *Anykš-čiai*, vk. *Y-čiai*), *-tys* (up. *Nopaitys*³⁴, *Lege-tys*, up., ež., pv. *Šepetys*³⁵, pv. *Šmulks-tys*, *Šnapš-tys*), *-tis* (lie. up. *Vadaks-tis*³⁶, *Siesar-tis*³⁷).

Kaip ir Gomelio srities balos pavadinimas *Гал-н-ая балота*³⁸ bei Berastavycos raj. km. *Голь-н-и* (*Голь-н-и*), *Голь-н-іца* (*Галь-н-іца*) (Россонский р-н)³⁹, tą patį formantą *-n-* turi ir lie. ež. *Gāl-n-is*, *Gal-n-ākis*,

nis, 59, kur *gāldinis* pateikiamas su nuoroda į *galdinas*, ir 58, kur šis žodis lyginamas su la. *galds*, *galdinš* ir pateikiama jo reikšmė „medinis pagalėlis, ant kurio mezgamas tinklas“.

³⁰ I. Duridanovas rašo *gāla*; bet LVV, t. I, p. 617 pateikta lytis *gāle*.

³¹ ThDS, p. 22.

³² Dėl etimologijos žr. LVV, t. I, p. 592–595; dar žr. AO, p. 35, 44.

³³ Plg. Жучкевич, p. 75.

³⁴ LHD, p. 79; Lietuvos TSR upių ir ežerų vardynas. V., 1963 (toliau: LUEV), p. 110.

³⁵ LHD, p. 140; LUEV, p. 89, 162.

³⁶ LHD, p. 38; LUEV, p. 182.

³⁷ LHD, p. 257; LUEV, p. 145.

³⁸ МБ, p. 54.

³⁹ Жучкевич, p. 75.

up. *Gal-n-ùtė*,⁴⁰ km. *Gal-n-ė*⁴⁰, *Gal-n-ių* km.⁴¹ Kaip ir Bresto srities (Драгічынскі р-н.) balos pavadinimas *Голь-ш-ына*, lauko pavadinimas *Голь-ш-ыны*⁴², tą patį *-š-* turi ir lie. up. *Gal-š-ià* (Ašmena, Galšios mstl., Beržūnos dš.), *Gal-š-ios* mstl.⁴³ bei, gal būt, la. valsčių sodybų pavadinimai *Gāl-š-i*, *Gal-s-enes*, vietovardis *Gal-s-ene*⁴⁴. Išlaikytas *u* ir, gal būt, *л* minkštumas leidžia manyti, kad šie Bresto srities mikrotoponimai gali būti kilę iš specifiškai lietuviško substrato. Be to, km. *Голь-н-іл* minkštumas leidžia manyti, kad ir šis pavadinimas gali būti lituanizmas.

Lietuvoje yra daugiau vietovardžių, kil-dintinių iš *gālas* negu iš *plikas*, *nuogas* ar *pan*.⁴⁵ Matyt, taip yra ir Baltarusijoje. Pavyzdžiui, Gomelio srities (Камарынскі р-н.) mikroto-

⁴⁰ LHD, p. 82, 209 šie vietovardžiai neetimologizuojami; dar žr. LUEV, p. 42.

⁴¹ LATS, p. 693.

⁴² МБ, p. 61.

⁴³ LUEV, p. 220.

⁴⁴ LV9 t. I(1), p. 294.

⁴⁵ Žr. LHD; LUEV; LATS, ir kt.

ponimui *Аò Гáла*⁴⁶ tikrai geriau tinka reikšmė „nuo galo“ negu „nuo pliko“. Šis mikrotoponimas, kaip ir Minsko srities Berezinos raj. balos ir šienaujamos pievos pavadinimas *Гал*⁴⁷, turi lytį, su kuria bendrinėje baltarusių kalboje nėra bendrinių žodžių, ir kildintinas tiesiog iš balt. *galas*.

Dėl ribotos recenzijos apimties kiti knygos autorių nepastebėti baltizmai čia nebeap-tariami, nes jų labai daug. Juos visus aptarti tegalima specialioje studijoje.

Knygoje atskleisti paplitę visoje Baltaru-sijoje baltiškos kilmės mikrotoponimai ir, jo-je sukaupia medžiaga patvirtina V. Sedovo nuo-monės apie didžiulį baltų substrato vaidmenį baltarusių tautos susiformavimui teisingumą.

Knyga apie Baltarusijos mikrotoponimus yra nemažas Baltarusijos vietovardinių lai-mėjimas, skatinantis ir lietuvius paskubėti iš-leisti atitinkamų darbų, kadangi senieji mikro-toponimai sparčiai nyksta.

V. Rimša

⁴⁶ МБ, p. 14.

⁴⁷ Ten. pat, p. 54.

A. Reķēnā, Amātniecības leksika dažās Latgales dienvidu izloksnēs un tās sakari ar atbilstošajiem nosaukumiem slāvu valodās. Rīgā, 1975, 707 p.

Šiais laikais, kai baltų kalbų tarmės ir šnektos dėl visuotinio tautų švietimosi paste-bimai niveliuojasi, šnektų leksika kinta labai greitai. Netekus daugelio ankstesnio gyvenimo realių, linkstama šnektose varyti iš gyvenimo vos ne iš visus leksikos klodus. Senoji karta, iš tradicijos pasyviai išlaikydama daugelį svarbių kalbos faktų, kiekvienam dialektologui gali suteikti medžiagos įvairių įvairiausiems tyrinė-jimams.

Antoņina Reķēna, žymi Latgalos latvių šnektų tyrinėtoja, iš ilgų klajonių po Kalupe, Liksna, Nīcgaļe, Vārkavā (prie pat Daūgpilio) kruopščiai surinko amatų leksiką ir išleido išsamų jos rinkinį ir nagrinėjimą.

Nors autorė jau pirmuoju sakiniu ypač akcentuoja svarbią kontaktų reikšmę (valodu kontaktų pėtišanai vienu no bagātājiem materiāliem var dot amatniecības leksika; p. 5), pabrėždama pavadinimu vien tiktai kon-taktus su slavų kalbomis, bet knyga yra siste-mingas ir išsamus šių „giliųjų“ augšzemnie-kų šnektų dalies leksikos tyrinėjimas, duodan-tis mokslui šnektų leksikos funkcionavimo vaizdą, parodydama žodžių sisteminius ryšius, išgvildendama gretimų tautų kalbų padarytą įtaką. Esama ir visai naujų latvių kalbos fak-

tų, savarankiškų etimologijų, džiugina gyvi, gražūs ir vos ne idealiai fonetine transkripcija užrašyti šimtų šimtai liaudies kalbos sakinių, brangių ne tik šitam tyrinėjimui, bet ir labai reikalingų visiems baltistams.

Skyrelyje „Īsas ziņas par pētījamo are-ālu“ (p. 6–13) aprašoma šnektų plotas, gyven-tojų sudėtis, istorija ir labai trumpai šnektų fonetika. Nurodžiusi V. Rūķēs, M. Rudzītēs ir kitų dialektologų darbus, kur rašoma apie tų vietų fonetiką, knygos autorė beveik tuo tik ir pasitenkina – šnektų fonetikos vaizdą, pa-grindinius fonetinius dėsnius knygos vartoto-jui, ypač nelatvistui, sunkoka suvaikyti.

Iš skyriaus „Darba saturs un uzbūve“ sužinome, kad šis tyrinėjimas remiasi lenkų mokslininko K. Mošinškio metodu, t. y. et-nografijos ir kalbos mokslų tyrinėjimo prin-cipų derinimu (p. 14). Šitas metodas padarė studiją labai išsamią, aiškia ir įdomia ne vien tik kalbininkams. Žinoma, daugelis etnogra-fiškųjų aprašymų, citatų iš įvairių tos srities veikalų kiek išplėtė darbą, bet aiškumo padarė daug kur. Tas metodas baltų kalbotyroje pritaikytas bene pirmą kartą ir leido kruopščiai gi-lintis į kiekvieną žodį, žodžių grupę ar leksi-